

Välkommen till Kvarnadalen!

Veddige-Ås-Sällstorps hembygdsförening lägger ner många ideella arbetstimmar på att göra området attraktivt.

Länsstyrelsen ger bidrag för restaurering av kvarnbyggnader men detta täcker inte föreningens kostnader.

**Vill du ge ett bidrag till bevarandet av Kvarnadalen?
Swisha då en liten summa till 123 007 43 93 eller
till bankgiro 5844-4928. Skriv "Kvarnadalen".**

Vill du ha en guidning genom Kvarnadalen?
Kontakta Ingvar Månsson 072 432 16 61.

Bara i Halland fanns det på 1800-talet kanske tusen skvaltkvarnar. Fallhöjden i den minsta bäck utnyttjades. Det fanns visserligen på de flesta gårdar en handkvarn men med skvaltkvarnen gick det så mycket bättre!

Bara det var bra fart på vattnet räckte det med vattenmängden som kunde "gå igenom ett stövelskaft", sa "de gamle". Men när vi maler på kvarn 12 behövs mer än så!

Skvaltkvarnarna präglade verkligen landskapet. Men nu finns det bara enstaka skvaltör kvar i socknarna.

HALLANDS NYHETER Måndagen den 2 februari 1953

*Skvaltkvarnarna är värdefulla kulturminnen,
bör räddas undan förintelse åt eftervärlden*

Kvarnadalen är unikt i Sverige med sina 8 välbevarade kvarnar i samma bäck! Tillsammans med väl synliga kvarnruiner, intagskanaler och dämmen ger detta en inblick i hur det gamla bondesamhället samarbetade om den så ekonomisk viktiga kvarndriften.

Det finns 21 informationstavlor längs Kvarnabäcken (Ulvatorpsbäcken). Texterna har medvetet hållits kortfattade men ger sammantaget en viss inblick i hur livet tedde sig för kvarnbönderna.

För den som vill veta mer om skvaltkvarnar finns info på hembygdsföreningens hemsida hembygd.se/veddigeassallstorp.

Klicka på Kvarnadalen i Sällstorp. Här finns förutom många foton och tidningsartiklar sammanställningar från kvarnkommission 1697, landsbeskrivningen 1729 och laga skiften på 1850-talet och mycket mera.

Internettäckningen är ofta obefintlig vid parkeringsplatsen. På andra ställen längs dalen kan den vara något bättre. QR-koder till filmer när det mals på kvarn12.

2021

2000

Håll vår natur ren! Om någon annan av ”misstag” har glömt sina rester, plocka upp dem!
Tillsammans håller vi rent!
Kvarnadalen är privat mark. Visa hänsyn!

Visste du att

Det har länge ansetts att det funnits 15 kvarnplatser i dalen. Nu har den 16:e platsen hittats, strax uppströms kvarn 11. Lantmätaren har här på storskifteskartan från 1799 markerat en hittills okänd kvarn. Den finns dock ej med vid laga skifte 50 år senare.

Hembygdsföreningen har rektifierat, lagt in historiska kartor i mobilen. Med stor precision kan man nu hitta spår av gammal bebyggelse. Utan mobilen hade den 16:e kvarnen förblivit okänd!

Kvarnstenen i kvarn 12 har en diameter på 149 cm vilket är mycket stort för en skvaltkvarn. Harald Nilsson undersökte under 1930-talet skvaltkvarnar i södra Halland. Den största stenen som han påträffade var 120 cm, de flesta var dock betydligt mindre.

De 8 skvaltorna i Kvarnadalen imponerar. Men dammar, fördämningar och kanaler utgjorde en stor del av kvarnkonstruktionens kostnad, inte minst på grund av att de ständigt måste underhållas och repareras, särskilt efter översvämningar.

I Vallbys kvarn nr 12, finns ett bibelcitat inristat i väggen. Den stränge prästen Aaron Norman ondgjorde sig 1882 över den dåliga kyrksamheten i Veddige och Ås. Men här ger han i alla fall lite beröm: ”I Sällstorp råder för det mesta en god gammaldags enkelhet och Kyrklighet, åtminstone i det yttre”. Berömmet gällde antagligen också Vallby!

Visste du att

Till gårdarna i Ulvatorp tillhörde också tångrättigheter i Espevik. Tången lades i nocken under det s.k. pollträet och tätade, skyddade mot vind och regn.

Skvaltkvarnar har under lång tid varit föremål för ”Skattemyndighetens” intresse. På så sätt har antalet kvarnar och dess kapacitet blivit dokumenterade. Men också små detaljer framträder.

Från 1697 års kvarnkommission kan man läsa om kvarn 8: ”som legat öde i 5 eller 6 åhr; af orsaak gårdbönderna ej varit sams, ingen mindes när den första gången opbyggdes, när hon war wid melht (?), kunde de ej mahla meer änn een dejl sin egen gröda i stoor floo”.

Till skillnad från t.ex. i Danmark och i Frankrike fick aldrig kung och adel full kontroll på kvarnverksamheten i Halland.

Det har troligen funnits en djupt rotad tradition bland allmogen att mala sitt mjöl på sin egen kvarn. Och den traditionen och rätten, verkade varken adelsmän eller häradshövdingar helt kunna bemästra.

Ordspråk som lever kvar.

”Bättre att stämma
i bäcken än i ån.”

”Först till kvarn”

”Rent mjöl i påsen”

”Få vatten på sin kvarn”

Mer info på
hemsidan

